

Katsaus ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän tekemiin kielteisiin päätöksiin vuonna 2022 ja 2024

Muistio YVV/2482/2024

YHDENVERTAISUUSVALTUUTETTU
DISKRIMINERINGSOMBUDSMANNEN

Sisällys

Tiivistelmä	3
1. Johdanto	4
1.1. Vastaanottolain ja rikoslain muutokset	5
2. Aineiston kuvaus	7
2.1. Vastaanottolain mukainen päätöspäätösperuste ja hakemusten käsittelyaika	8
2.2. Esityksen tehneet tahot	10
2.3. Hakemuksissa kuvatut hyväksikäytön muodot	11
2.4. Alaikäisiin kohdistunut hyväksikäyttö hakemuksissa	13
3. Keskeisiä havaintoja kielteisistä päätöksistä	14
3.1. Ihmiskaupan uhriksi joutumisen arviointi	14
3.2. Auttamistoimien tarpeen arviointi	16
3.3. Muita huomioita	17
4. Lopuksi	18
Yhdenvertaisuusvaltuutetun suositukset	19
Lähteet	20

Tiivistelmä

Yhdenvertaisuusvaltuutettu toimii kansallisena ihmiskaupparaportoijana. Valtuutetun tehtävänä on seurata ihmiskaupan vastaista työtä Suomessa sekä arvioida kansallisen lainsäädännön toimivuutta ja kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden noudattamista. Laajan tiedonsaantioikeuden avulla yhdenvertaisuusvaltuutettu pyrkii lisäämään tietoa valituista teemoista.

Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä teki poikkeuksellisen paljon kielteisiä päätöksiä tammi-kesäkuussa 2024. Yhdenvertaisuusvaltuutettu pyysi otoksen päätöksistä vuodelta 2022 ja 1.1.-30.10.2024 väliseltä ajalta. Tavoitteena oli tarkastella, millaisissa tilanteissa ja millä perusteilla auttamisjärjestelmä teki kielteisiä päätöksiä sekä arvioida syitä kielteisten päätösten osuuden poikkeukselliselle kasvulle keväällä 2024.

Otoksessa painottuivat alaikäisenä hyväksikäytön kohteeksi joutuneet sekä kansainvälisen suojelun prosessissa olleet henkilöt. Keskeisimmät hyväksikäytön muodot liittyivät pakkotyöhön, pakkoavioliittoon ja seksuaaliväkivaltaan. Hyväksikäyttö näyttäytyi sukupuolistuneena ilmiönä.

Kielteisiä päätöksiä tehtiin erilaisissa tilanteissa ja kielteisten päätösten määrän kasvuun näytti vaikuttavan useampi tekijä. Keskeinen peruste kielteisten päätösten määrän kasvulle oli vuoden 2023 käsittelyruuhka, mikä siirsi kielteisten päätösten tekoa vuodelle 2024. Keskimääräinen käsittelyaika oli aineiston päätöksissä selkeästi pidempi tammi-lokakuussa 2024 kuin vuonna 2022.

Aineistosta tehtyjen laadullisten havaintojen pohjalta vaikutti, että etenkin alaikäisiin kohdistunut pakkotyö katsottiin matalammalla kynnyksellä ihmiskaupaksi vuonna 2024 kuin vuonna 2022. Luottavuusarviointi tuotiin selkeämmin esille vuoden 2024 päätöksissä.

Kielteiset ratkaisut perustuivat aineistossa useammin vuonna 2024 auttamistoimien tarpeen puuttumiseen, erityisesti alaikäisten ja 18-vuotiaiden nuorten kohdalla. Ihmiskaupan uhrin katsottiin saavan palvelut muualta eikä hänellä ollut tarvetta auttamisjärjestelmän tarjoamille auttamistoimille. Vastaanottolain vuoden 2023 alussa voimaan tulleet muutokset eivät näkyneet aineistossa.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu pitää tärkeänä, että ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän päätöksikäytäntöä ja perusteita seurataan myös jatkossa. Valtuutettu suosittelee, että yhteistyötä ja viestintää auttamisjärjestelmän ja sinne ohjaavien tahojen kesken tulee jatkaa. Lisäksi tarvitaan tutkimustietoa ihmiskaupan ja lähisuhdeväkivallan suhteesta sekä auttamisjärjestelmän ulkopuolella olevien ihmiskaupan uhrien saamista tukitoimista.

Muistion laatimisesta on vastannut erityisasiantuntija Anni Valovirta sekä yksikön päällikkö, johtava erityisasiantuntija Tiina Valonen. Alustavat johtopäätökset valmistuivat keväällä 2025 ja niitä käytiin läpi auttamisjärjestelmän kanssa. Muistiossa on hyödynnetty näitä keskusteluja.

1. Johdanto

Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä on viranomaisen, jonka tehtävänä on auttaa ihmiskaupan uhreja ja heidän lapsiaan. Auttamisjärjestelmän tehtävistä säädetään laissa kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta (myöhemmin vastaanottolaki). Auttamisjärjestelmä toimii myös kansallisena asiantuntijaviranomaisena. Hallinnollisesti auttamisjärjestelmä toimii Joutsenon vastaanottokeskuksen yhteydessä osana Maahanmuuttovirastoa.¹

Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmään ohjautuminen tapahtuu hakemuksen eli esityksen kautta.² Auttamisjärjestelmään on esitetty 2020-luvulla vuosittain 300–510 henkilöä, ja uusien asiakkaiden määrä on vaihdellut 207 ja 367 välillä (katso kuvio 1).

Auttamisjärjestelmään ottamisesta säädetään vastaanottolain 35 §:ssä. Sen mukaan henkilö otetaan auttamisjärjestelmään ja tunnistetaan ihmiskaupan uhriksi, jos olosuhteiden perusteella arvioidaan, että kyseessä voi olla ihmiskaupan uhri ja hän on auttamistoimien tarpeessa. Asiakkaaksi voidaan ottaa myös ihmiskaupparikoksen tutkinnassa avustava henkilö, joka tarvitsee erityistä apua, sekä uhrin tai tutkinnassa avustavan henkilön Suomessa oleva lapsi. Auttamisjärjestelmä auttaa sekä suomalaisia että ulkomaalaisia ihmiskaupan uhreja. Yleisiä edellytyksiä auttamisjärjestelmään ottamiselle ovat maassa oleskelu ja henkilön suostumus.

Suomessa tunnistetaan yleisimmin ihmiskauppaa pakkotyön, seksuaaliväkivallan ja pakkoavioliittojen muodossa. Keskeisin hyväksikäytön muoto ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmään otettujen kohdalla on pakkotyö. Muut keskeiset muodot ovat seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvä ihmiskauppa ja pakkoavioliitto.

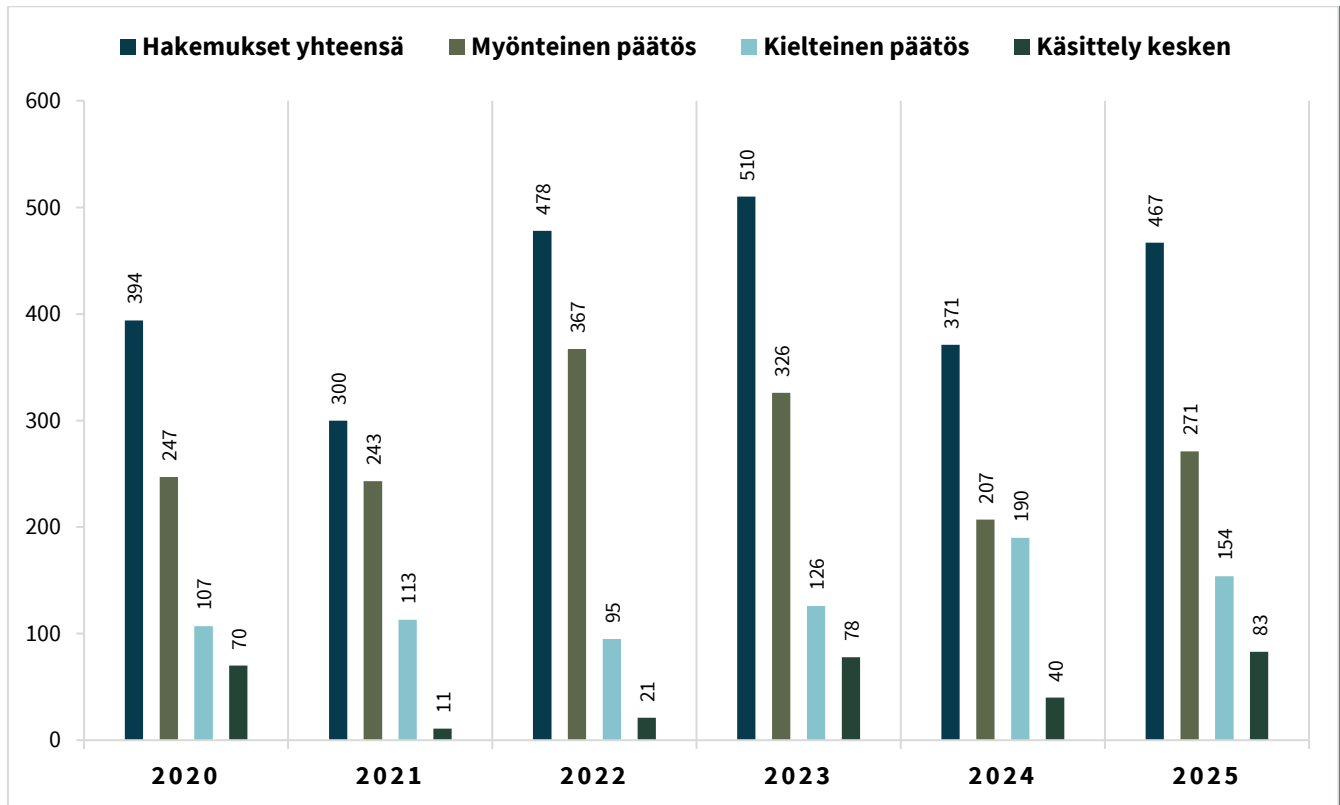
Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän puolivuotiskatsauksessa 1.1.-30.6.2024 kävi ilmi, että kielteisten päätösten määrä oli ajanjaksolla poikkeuksellisen suuri: tehdyistä päätöksistä yli puolet oli kielteisiä. Aiempina vastaavina ajanjaksoina kielteisten määrä on ollut korkeintaan noin kolmasosan tehdyistä päätöksistä.

---

¹ Tarkempaa tietoa ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän [verkkosivuilta](#).

² Muistiossa käytetyt luvut perustuvat [ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän](#) tilastoihin ja tilannekatsauksiin. Keskeiset lähteet [vuosikatsaus 2024](#), [puolivuotiskatsaus 2024](#) ja [vuositilasto 2025](#). Tietoa esityksen tekemisestä auttamisjärjestelmän [verkkosivuilta](#). Aiheesta myös esimerkiksi NRM käsikirjassa: Nuotio, Anna, 2025, [Ihmiskaupan uhrien tunnistamis- ja ohjausmekanismi \(NRM\): Käsikirja uhrien tunnistamiseen ja auttamiseen](#), Oikeusministeriön julkaisuja, Selvityksiä ja ohjeita 2025:5.

Kuvio 1. Auttamisjärjestelmän hakemukset, päätökset ja käsittelyä odottavat vuosina 2020–2025 (N)

Yhdenvertaisuusvaltuutettu pyysi tiedonsaantioikeutensa nojalla tiedot kielteisistä päätöksistä. Tiedot pyydettiin vastaanottolain muutoksia edeltäneeltä vuodelta 2022 sekä 1.1.-30.10.2024³. Valtuutettu tarkasteli 99 päätöksen otosta.

Keskeisenä tavoitteena oli tarkastella, millaisissa tilanteissa ja millä perusteilla kielteisiä päätöksiä oli tehty. Lisäksi tarkasteltiin, oliko havaittavissa syitä kielteisten päätösten määrän kasvulle sekä näkyvätkö vastaanottolakiin ja rikoslakiin tehdyt muutokset aineiston päätöksissä.

1.1. Vastaanottolain ja rikoslain muutokset

Ihmiskaupan uhrien auttamista koskevaa lainsäädäntöä muutettiin vuoden 2023 alusta. Vastaanottolain muutoksilla eriytettiin aiemmin kytköksissä olleet rikosprosessi ja ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän asiakkuus. Aiemmin asiakkuuden päättymiseen oli vaikuttanut, jos rikosprosessi ei edennyt ihmiskauppana. Lisäksi säädettiin, että auttamisjärjestelmään ottamisella henkilö tulee tunnistetuksi ihmiskaupan uhriksi. Aiemmin tunnistaminen oli ollut erillinen auttamisjärjestelmään ottamisesta.

³ Tarkastelujakso 2024 tarkoittaa muistiossa ajanjaksoa 1.1.-30.10.2024.

Lakimuutoksen tavoitteena oli edistää uhrien hakeutumista auttamisjärjestelmään. Hallituksen esityksen (HE 220/2022 vp) mukaan tarkoituksena ei ollut muuttaa auttamisen kynnystä. Auttamisjärjestelmään ottamisen edellytyksiä ei muutettu, ja järjestelmään otettaisiin jatkossakin auttamisjärjestelmän ihmiskaupan uhriksi arvioima henkilö matalalla kynnyksellä.

35 § Auttamisjärjestelmään ottaminen Aiempi sanamuoto	35 § Auttamisjärjestelmään ottaminen ja ihmiskaupan uhrin tunnistaminen 1294/2022, voimaan 1.1.2023
<p>Auttamisjärjestelmään esitetty henkilö otetaan auttamisjärjestelmään, jos olosuhteiden perusteella arvioidaan, että kyseessä voi olla ihmiskaupparikoksen uhri ja hän on auttamistoi- mien tarpeessa.</p> <p>Auttamisjärjestelmään voidaan ottaa myös ihmiskaupparikoksen tutkinnassa avustava henkilö, jos hän on erityisen avun tarpeessa.</p> <p>Auttamisjärjestelmään voidaan ottaa myös edellä 1 ja 2 momentissa tarkoitetun henkilön Suomessa oleva lapsi, jos hän on avun tarpeessa.</p>	<p>Auttamisjärjestelmään esitetty henkilö otetaan auttamisjärjestelmään ja tunnistetaan ihmiskaupan uhriksi, jos olosuhteiden perusteella arvioidaan, että kyseessä voi olla ihmiskaupan uhri ja hän on auttamistoi- mien tarpeessa.</p> <p>Auttamisjärjestelmään voidaan ottaa myös ihmiskaupparikoksen tutkinnassa avustava henkilö, jos hän on erityisen avun tarpeessa.</p> <p>Auttamisjärjestelmään voidaan ottaa myös 1 ja 2 momentissa tarkoitetun henkilön Suomessa oleva lapsi, jos hän on avun tarpeessa.</p> <p>Auttamisjärjestelmään otetun henkilön oikeus auttamisjärjestelmän auttamistoi- miin jatkuu, kunnes on tehty erillinen 38 f §:n mukainen päätös auttamisjärjestelmästä poistamisesta.</p>

Pakkoavioliitto lisättiin rikoslain 25 luvun 3 §:n 2 momenttiin ihmiskaupan tarkoitukseksi 1.1.2025 voimaan tulleilla lakimuutoksilla (696/2024). Ennen muutosta pakkoavioliiton oli voitu katsoa täyttävän ihmiskaupan määritelmän ihmisarvoa loukkaaviin olosuhteisiin saattamisena. Lakimuutosta koskeneen hallituksen esityksen mukaan pakkoavioliiton määritelmä kattaisi sekä avioliiton solmimisvaiheen että tilanteen, jossa henkilöä estetään irtautumasta pakkoavioliitoksi muodostuneesta liitosta (HE 65/2024 vp).

Esimerkiksi oikeusministeriön arviomuistiossa avioliittoon pakottamisen rangaistavuudesta ja Istanbulin sopimuksessa pakkoavioliittona käsitellään yksinkertaistetusti liittoa, jonka toinen tai molemmat osapuolet on pakotettu solmimaan⁴.

⁴ Oikeusministeriö, 2021, [Arviomuistio avioliittoon pakottamisen rangaistavuudesta](#). Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2021:29; Istanbulin sopimus eli Euroopan neuvoston yleissopimus naiseen kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta, HE 155/2014 vp.

2. Aineiston kuvaus

Yhdenvertaisuusvaltuutettu pyysi tiedonsaantioikeutensa nojalla tiedot kielteisistä päätöksistä ajalta 1.1.-31.12.2022 sekä 1.1.-30.10.2024. Kielteisiä päätöksiä oli tehty 101 henkilölle vuonna 2022 ja 183 henkilölle vuoden 2024 tarkastelujaksolla.⁵ Valtuutettu valikoi tarkasteltavaan otokseen 39 kielteistä päätöstä auttamisjärjestelmään ottamisesta vuodelta 2022 ja 60 ajanjaksolta 1.1.-30.10.2024. Valtuutettu tutustui auttamisjärjestelmän päätöksentekoa koskevaan ohjeistukseen sekä kävi keskustelua auttamisjärjestelmän kanssa havainnoista muistiota valmisteltaessa.

Otokseen valittiin kaikki alaikäiset sekä Suomen kansalaisille tehdyt päätökset. Lisäksi valikoitiin päätökset, joiden kohdalla toimitetuista tiedoista oli havaittavissa viite kertomuksen epäluotettavuudesta. Luotettavuusarvioinnin tekeminen on herättänyt ajoittain keskustelua ihmiskaupan uhreja auttavien tahojen keskuudessa. Näiden lisäksi otokseen poimittiin noin joka viides päätös, minkä jälkeen varmistettiin, että eri maanosat ja ihmiskaupan muodot olivat edustettuna. Aineisto oli pieni ja siitä voi tehdä lähinnä laadullisia havaintoja. **Muistiota luettaessa on huomioitava, että aineisto ja sen pohjalta luodut taulukot eivät kuvaa kaikkia auttamisjärjestelmän tekemiä kielteisiä päätöksiä.**

Nuorimmat kielteisen päätöksen saaneista olivat 14-vuotiaita. Aineisto sisälsi kaikki alaikäiset, mutta ei kaikkia 18-vuotiaille tehtyjä päätöksiä. Kaikkien otokseen kuuluneiden 18-vuotiaiden kohdalla hyväksikäytön oli kuitenkin esitetty tapahtuneen heidän ollessaan alaikäisiä. Siksi 18-vuotiaat on sisällytetty alaikäisten kanssa samaan ryhmään. Näin saadaan myös kattavampi kuva alaikäisiin kohdistuneesta hyväksikäytöstä.

Taulukko 1. Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän tekemien kielteisten päätösten sukupuolijakauma

	2022		1-10/2024		Yhteensä	
	N	%	N	%	N	%
Naisia	18	46	36	60	54	55
Miehiä	21	54	24	40	45	45
Yhteensä	39	100	60	100	99	100

⁵ Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän [vuosikatsaus 2024](#): Yhteensä vuonna 2024 tehtiin kielteinen päätös 190 henkilölle.

Taulukko 2. Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän tekemien kielteisten päätösten ikä- kauma

	2022		1-10/2024		Yhteensä	
	N	%	N	%	N	%
Alaikäiset ja 18-vuotiaat	12	31	25	42	37	37
Yli 19-vuotiaat	27	69	35	58	62	63
Yhteensä	39	100	60	100	99	100

Aineistossa painottuivat alaikäisille ja 18-vuotiaille tehdyt päätökset. Näitä oli vuoden 2022 aineistossa 31 prosenttia ja vuoden 2024 aineistosta 42 prosenttia. Sukupuolijakauma vuoden 2022 aineistossa oli melko tasainen, vuoden 2024 aineistossa naisia oli 60 prosenttia. Päätöksissä ei tullut esiin muita sukupuolia. Vuonna 2022 alaikäisissä ja 18-vuotiaissa oli kuusi tyttöä ja kuusi poikaa. Vuoden 2024 tarkastelujaksolla tyttöjä oli 15 ja poikia 10.

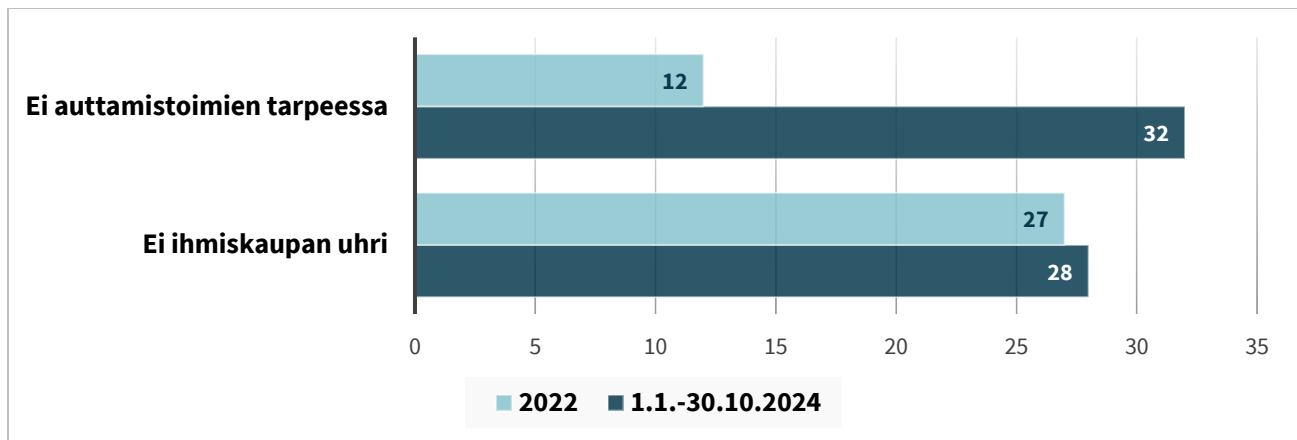
Otokseen sisältyi yhteensä 33 eri kansalaisuutta, joista yleisimmät olivat Somalia (viisi henkilöä vuonna 2022, 23 vuonna 2024) ja Irak (7 henkilöä vuonna 2022, 4 vuonna 2024). Otoksessa oli useampia Suomen ja Nigerian kansalaisia. Muita kansalaisuuksia oli yksittäisiä.

Päätöksistä ei selvinnyt tarkasti kaikkien ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmään hakeutuneiden maassa oleskelun peruste. Osassa asia oli selvä, esimerkiksi Suomen kansalaisen osalta tai kun oleskeluperuste tuotiin päätöksessä esille. Aineistossa valtaosa kielteisen päätöksen saaneista oli taustaltaan kansainvälistä suojelua hakeneita (19 vuonna 2022, 48 vuonna 2024). Näihin sisältyivät myös toisessa EU-maassa kansainvälistä suojelua hakeneet tai sitä saaneet sekä tilapäisen suojelun hakijat. Oleskeluluvalla oleskelleita oli aineiston henkilöistä 11 vuonna 2022 ja kahdeksan vuonna 2024. Vuoden 2022 aineistossa oli kuusi ilman oleskeluoikeutta oleskelevaa henkilöä. Loput olivat Suomen tai muiden EU-maiden kansalaisia tai oleskelustatus ei käynyt ilmi.

2.1. Vastaanottolain mukainen päätösperuste ja hakemusten käsittelyaika

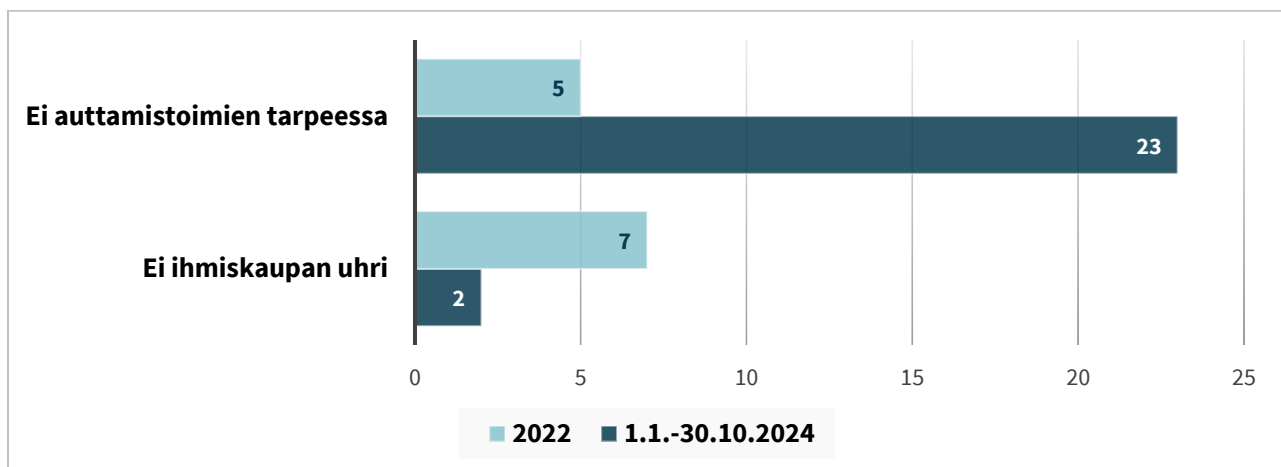
Auttamisjärjestelmän päätöksessä arvioidaan vastaanottolain 35 § 1 momentin mukaisesti, onko kyseessä ihmiskauppa ja jos on, onko henkilö auttamistoimien tarpeessa ihmiskaupan uhriksi joutumisen vuoksi. Asiakkuuteen otetaan, jos molemmat edellytykset täyttyvät. Kielteisen päätöksen perusteina oli, että henkilön ei katsottu olevan ihmiskaupan uhri tai hänet katsottiin ihmiskaupan uhriksi, mutta hän ei ollut auttamistoimien tarpeessa. Otokseen sisältyi yksittäisiä kielteisiä päätöksiä sillä perusteella, että henkilö oli poistunut maasta. Nämä on sisällytetty tässä muistiossa kategoria ”henkilö ei ole auttamistoimien tarpeessa”. Vastaanottolain 35 § 2 tai 3 momentin mukaisia rikostutkinna avustavia tai uhrien lapsia koskevia kielteisiä päätöksiä ei sisällynyt aineistoon.

Kuvio 2. Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän tekemien kielteisten päätösten peruste (N)

Vuoden 2022 otoksessa noin kaksi kolmasosaa kielteisistä päätöksistä perustui siihen, ettei henkilön katsottu joutuneen ihmiskaupan uhriksi ja yksi kolmasosa sille, ettei ihmiskaupan uhrilla ollut auttamistoimien tarvetta. Vuoden 2024 otoksessa perusteet jakautuivat lähes tasan.

Kuvio 3. Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän tekemien kielteisten päätösten peruste alaikäisille ja päätöshetkellä 18-vuotiaille (N)

Alaikäisille ja 18-vuotiaille tehdyistä päätöksistä 58 prosenttia perustui vuonna 2022 siihen, että lapsen ei katsottu joutuneen ihmiskaupan uhriksi. Tällä perusteella päätöksiä tehtiin vuonna 2024 kaksi. Kielteisistä päätöksistä yli 90 prosenttia oli tehty vuonna 2024 sillä perusteella, että alaikäisen tai 18-vuotiaan ei katsottu olevan auttamistoimien tarpeessa.

Keskimääräinen käsittelyaika aineiston päätöksissä oli 20 vuorokautta vuonna 2022 ja 72 vuorokautta vuonna 2024. Vuoden 2022 otoksessa kolmessa päätöksessä esitys auttamisjärjestelmään oli tehty vuoden 2021 puolella (n = 39). Sen sijaan vuoden 2024 otoksessa 17 päätöksen kohdalla esitys oli tehty vuonna 2023 (n = 60). Näistä kahdeksan päätöstä koski alaikäistä tai 18-vuotiasta.

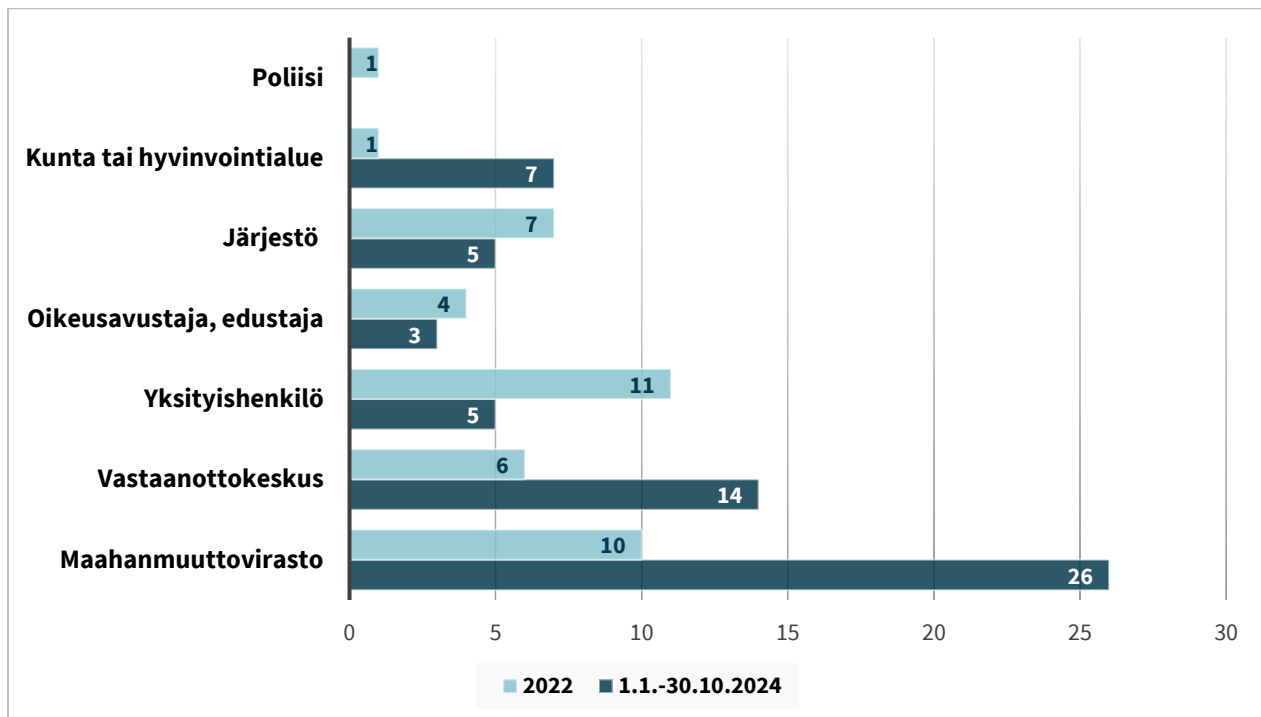
Auttamisjärjestelmä toi yhdenvertaisuusvaltuutetun kanssa käydyssä keskustelussa esiin, että vuoden 2023 kasvanut asiakasmäärä ja kiireinen työtilanne siirsi kielteisten päätösten tekemistä vuoden 2024 puolelle. Aineisto tukee auttamisjärjestelmän näkemystä.

Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä arvioi päätöksenteon kiireellisyyttä ohjeidensa mukaisesti. Kiirehtimisperusteina on esimerkiksi se, että henkilöön kohdistuu turvallisuusuhka tai hänellä on akuutti neuvonnan tai palveluohjauksen tarve. Auttamisjärjestelmältä saatujen tietojen mukaan alaikäisiä koskevat päätökset on vuodesta 2025 alkaen priorisoitu. Alaikäisiä koskevat esitykset otetaan käsittelyyn kahden viikon sisällä esityksen vastaanottamisesta. Aineistossa ei tullut esiin tapauksia, joissa henkilö olisi ollut tuen tarpeessa ja palvelujärjestelmän ulkopuolella käsittelyn aikana.

2.2. Esityksen tehneet tahot

Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmään hakemuksia tehneissä tahoissa näkyivät keskeisesti kansainvälisen suojelun prosessiin liittyvät toimijat. Puolet aineiston esityksistä vuonna 2022 olivat Maahanmuuttoviraston, vastaanottokeskusten ja turvapaikanhakijan oikeudellisen avustajan tai yksin tulleen alaikäisen turvapaikanhakijan edustajan tekemiä. Vuoden 2024 tarkastelujaksolla kyseiset tahot olivat tehneet yli kaksi kolmasosaa esityksistä. Maahanmuuttovirasto ja vastaanottokeskukset ovat yleisimmät esittäjätahot auttamisjärjestelmän tilastoissa koskien kaikkia esityksiä.

Kuvio 4. Henkilöä auttamisjärjestelmään esittäneet tahot (N)

Ihmiskaupan uhri, hänen läheisensä tai muu yksityishenkilö voi tehdä hakemuksen auttamisjärjestelmään. Yksityishenkilön tekemiä esityksiä oli 11 vuoden 2022 ja viisi vuoden 2024 aineistossa.

Muita esityksen tehneitä tahoja olivat kansalaisjärjestöt, pääosin Rikosuhripäivystys, kunta tai hyvinvointialue ja poliisi.

2.3. Hakemuksissa kuvatut hyväksikäytön muodot

Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän päätöksen alussa kuvataan, millä perustein henkilöä on esitetty auttamisjärjestelmään. Hakemusperusteita käsitelleessä osiossa oli kuvattu monenlaisia väkivallan ja hyväksikäytön muotoja. Henkilöt olivat voineet kokea toistuvaa väkivaltaa ja hyväksikäyttöä eri muodoissa eri elämänvaiheissa, esimerkiksi joutua sekä pakkotyön että pakkoavioliiton kohteeksi. Osan kohdalla kyse oli yksittäisestä tapahtumasta tai yksittäisestä väkivallanteosta. Kuvattu väkivalta vastasi yhdenvertaisuusvaltuutetun ihmiskaupan uhrien oleskelulupakäytäntöä koskeneen selvityksen havaintoja.⁶

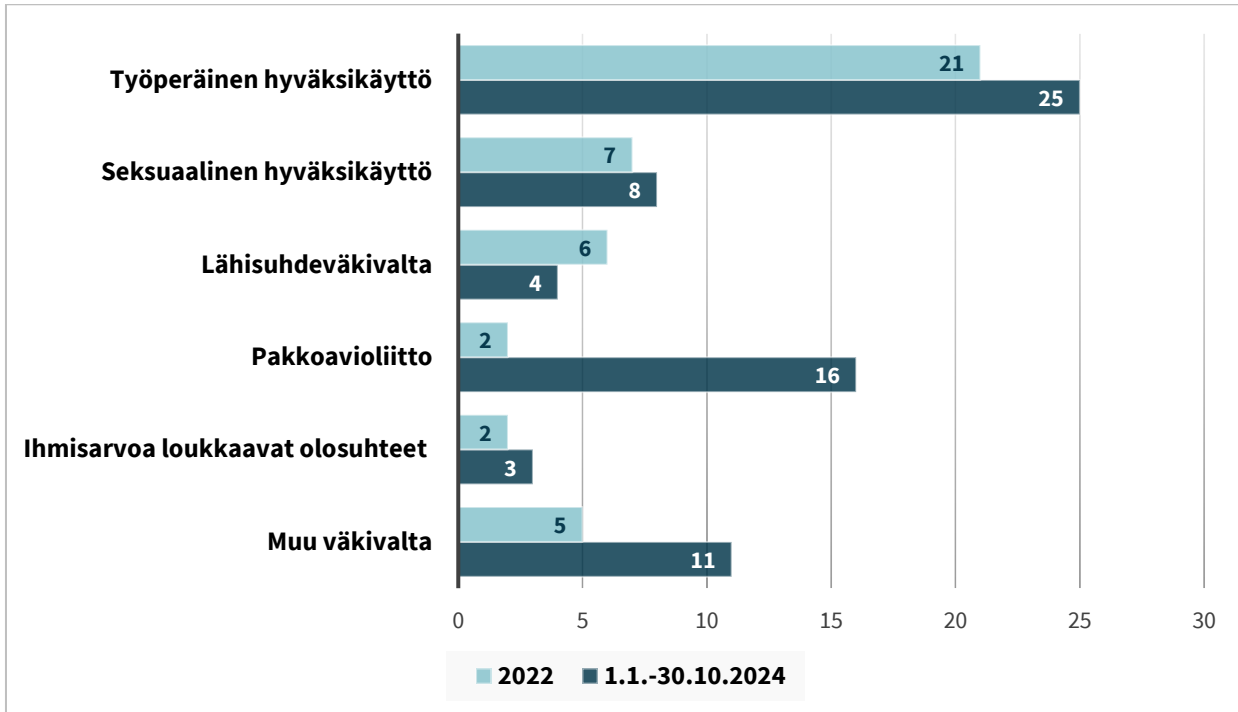
Kuviossa 5 esitetyt luvut kuvaavat, mihin hyväksikäytön muotoihin hakemuksissa auttamisjärjestelmään oli vedottu. Hakemuksessa saattoi tulla esiin eri perusteita auttamisjärjestelmään hakeutumiselle. Päätöksen perusteluissa hakemuksissa esitettyjä seikkoja arvioitiin ihmiskaupan näkökulmasta: esimerkiksi hakemuksessa saatettiin puhua lähisuhdeväkivallasta, mutta päätöksessä arvioitiin myös täyttääkö kuvattu pakkoavioliiton määritelmän.

Keskeisimmin esityksissä tuotiin esiin pakkotyön tai työvoiman hyväksikäytön elementtejä. Näitä tuli esiin aineistossa 21 tapauksessa vuonna 2022 (n = 39) ja 25 vuonna 2024 (n = 60). Työhön liittyvä hyväksikäyttö oli kohdistunut alaikäisiin ja aikuisiin. Se oli voinut tapahtua kotimaassa, kauttakulku- maassa, pidemmän oleskelun aikana kolmannessa maassa tai Suomessa. Lapsi oli saattanut joutua tekemään kotitöitä tai työskentelemään pitkiä päiviä. Hänen vapauttaan tai koulunkäyntiään oli rajoitettu, eikä lapsi välttämättä saanut työstä korvausta. Sekä aikuisia että lapsia oli voitu uhata väkivallalla eikä työstä päässyt irtautumaan. Aikuiset olivat voineet joutua tekemään pitkiä päiviä, korvauksia oli saatettu evätä ja palkasta oli voitu vähentää osa. Töitä oli voinut joutua tekemään sairaana. Aikuisia oli myös kiristetty työperusteisella oleskeluoikeudella.

---

⁶ Kainulainen, H. & Valovirta, A., 2021. [Ihmiskaupan uhrien oleskelulupakäytäntö](#). Yhdenvertaisuusvaltuutettu 2021. S. 55-63.

Kuvio 5. Auttamisjärjestelmään tehdyissä hakemuksissa esiin tuotuja hyväksikäytön muotoja (N)

Seksuaaliväkivaltaa tuotiin esiin seitsemässä aineiston esityksessä vuonna 2022 ja kahdeksassa vuoden 2024 tarkastelujaksolla. Henkilö oli voinut joutua kaupallistetun seksuaaliväkivallan kohteeksi tai häntä oli yritetty saattaa sen kohteeksi. Osassa tapauksista seksuaaliväkivalta tai kaupallistettu seksuaaliväkivalta oli toistunut. Esityksissä kuvattiin myös yksittäisiä seksuaaliväkivallan tekoja. Seksuaaliväkivalta oli voinut liittyä pakkoavioliittoon tai muunlaiseen lähisuhdeväkivaltaan.

Pakkoavioliittoa ja sen yritystä tai muutoin parisuhteeseen liittyvää hyväksikäyttöä kuvattiin aineistossa kahdessa esityksessä vuonna 2022 ja 16 esityksessä vuonna 2024, joista 11 oli kohdistunut tapahtumahetkellä alaikäiseen. Tapauksissa tuotiin esiin monenlaisia kontrollin ja väkivallan muotoja. Pakkoavioliiton kohteeksi joutuneet tytöt tai naiset katsottiin usein ihmiskaupan uhreiksi. Kielteinen päätös perustui siihen, että heillä ei ollut tarvetta auttamisjärjestelmästä saataville auttamistoimille. Aineiston pohjalta ei ollut mahdollista sanoa, miksi vuoden 2024 otoksessa oli suhteellisesti enemmän pakkoavioliittoa koskevia päätöksiä. Pakkoavioliiton lisäksi otoksessa oli lähisuhdeväkivaltaa sisältäviä tapauksia, joihin sisältyi esimerkiksi taloudellista, fyysistä ja seksuaalista väkivaltaa sekä pakottavaa kontrollia.

Esityksissä tuotiin esiin myös muita väkivallan ja hyväksikäytön muotoja. Näitä esiintyi sekä ihmiskauppaa koskivien perusteiden ohessa tai ainoana perusteena hakeutua ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmään. Väkivalta, kuten sukuelinten silpominen, uhkaukset ja vaino saattoivat liittyä henkilön kansainvälisen suojelun perusteisiin. Lisäksi esityksissä tuotiin esiin esimerkiksi huijauksia ja petoksia.

2.4. Alaikäisiin kohdistunut hyväksikäyttö hakemuksissa

Alaikäisistä ja 18-vuotiaista pojat joutuivat useimmin pakkotyön kohteeksi, kun taas pakkoavioliitot kohdistuivat tyttöihin. Seksuaaliväkivalta kohdistui useammin tyttöihin kuin poikiin.

Vuoden 2022 aineistossa valtaosa alaikäisenä tapahtuneesta hyväksikäytöstä oli ollut työperäistä. Kaikkien poikien ja osan tyttöistä oli esitetty joutuneen työperäisen hyväksikäytön kohteeksi. Pakkotyö oli tapahtunut esimerkiksi kotimaassa tai perheen paettua kotimaasta EU:n ulkopuoliseen maahan. Lapsiin oli voinut kohdistua työhön liittyvän hyväksikäytön lisäksi muuta väkivaltaa. Lisäksi esityksissä kuvattiin muuta lapsiin kohdistunutta väkivaltaa, kuten seksuaaliväkivaltaa, pakkoavioliiton uhkaa tai muita henkisen ja fyysisen väkivallan muotoja.⁷

Vuoden 2024 otoksen esityksissä 11 tytön oli kuvattu joutuneen pakkoavioliiton tai sen yrityksen kohteeksi. Pakkoavioliiton lisäksi tyttöihin oli kohdistunut myös muuta hyväksikäyttöä ja väkivaltaa, osaan tytöistä useampia eri hyväksikäytön muotoja. Lähes kaikki pojat olivat joutuneet pakkotyön kohteeksi. Alaikäiset olivat voineet joutua myös muunlaisen väkivallan ja hyväksikäytön muotojen tai niiden yritysten kohteeksi.

Aineiston tapauksissa hyväksikäyttö oli tapahtunut useimmiten muualla kuin Suomessa. Päätöksistä ei käynyt ilmi vireillä olevaa rikosprosessia; se olisi myös todennäköisesti johtanut auttamisjärjestelmän asiakkaaksi ottamiseen.

---

⁷ Yhdenvertaisuusvaltuutettu on aiemmin selvittänyt tuomioaineiston pohjalta lapsiin kohdistunutta ihmiskauppaa, kts. Valovirta, A. & Kainulainen, H., 2024, [Lapsi ihmiskaupan kohteena](#). Helsinki 2024. Esim. s. 12-13, 36-40. Kyseisessä selvityksen ihmiskauppa oli lähes kokonaan tapahtunut Suomessa ja kytkeä ulkomaille kuvattiin vähän. Sekä selvityksen että tämän muistion havaintona on, että lapsi oli voinut joutua useamman eri hyväksikäytön ja väkivallan muodon kohteeksi ja hyväksikäytön muodot ovat sukupuolistuneita.

3. Keskeisiä havaintoja kielteisistä päätöksistä

Vastaanottolain mukaisesti kielteinen päätös tehdään, mikäli henkilön ei katsota olevan ihmiskaupan uhri tai mikäli ihmiskaupan uhri ei ole auttamisjärjestelmästä saatavien auttamistoimien tarpeessa. Vuoden 2022 otoksessa noin kaksi kolmasosaa kielteisistä perustui siihen, että henkilöä ei katsottu ihmiskaupan uhriksi. Vuoden 2024 otoksessa päätösperusteet jakautuivat lähes tasan.

3.1. Ihmiskaupan uhriksi joutumisen arviointi

Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmään ottaminen ei edellytä varmuutta ihmiskaupasta, vaan sitä, että olosuhteiden perusteella arvioidaan kyseessä voivan olla ihmiskaupan uhri. Ihmiskaupan määrittely on siten keskeistä auttamisjärjestelmän päätöksenteolle.

Kielteisiä päätöksiä oli tehty ensinnäkin tapauksissa, joissa hyväksikäytön tai väkivallan muoto ei ollut ihmiskauppaa eikä ollut myöskään yhteydessä sen lähi-ilmiöihin. Usein henkilön kokema väkivalta, kuten sukuelinten silpominen, uhkaukset ja vaino, liittyivät kansainvälisen suojelun perusteisiin. Kyse saattoi olla myös yksittäisestä väkivallan teosta. Henkilö oli voinut myös joutua jonkinlaisen huijauksen tai petoksen kohteeksi.

Kielteinen päätös saattoi perustua myös kertomuksen epäluotettavuuteen. Auttamisjärjestelmään ottamista koskevaa päätöstä tehdessä arvioidaan, onko hakemuksen yhteydessä esitetty selvitys ihmiskaupan uhriksi joutumisesta luotettava. Kertomuksen epäluotettavuus oli peruste sille, että henkilön ei katsottu joutuneen ihmiskaupan uhriksi. Auttamisjärjestelmän tilastointi muuttui vuoden 2024 heinäkuun alussa, jolloin ”ei uskottava” lisättiin tilastoinnin perusteeksi. Muutos mahdollisti ajalta 1.7.-30.10.2024 aineiston valinnan kohdistamisen näihin päätöksiin.

Jos asiassa oli ilmennyt ristiriitoja tai epäselvyyksiä, auttamisjärjestelmä saattoi kuulla henkilöä kirjallisesti tai suullisesti ja pyytää kansainvälisen suojelun hakemukseen liittyvät asiakirjat.⁸ Aineiston päätöksissä oli sanallistettu kertomuksen luotettavuuden arviointia eri tavoin eri ajanjaksoina. Vuoden 2022 aineistossa oli yksittäisiä päätöksiä, joissa henkilön esiin tuomat seikat ihmiskaupan uhriksi joutumisesta vaikuttivat ristiriitaiselta tai epäuskottavalta. Näissä perusteluissa arvioitiin, ettei henkilö olisi voinut joutua ihmiskaupan uhriksi kertomallaan tavalla tai ettei ihmiskaupan uhriksi joutuminen käynyt ilmi. Vuoden 2024 aineistossa oli seitsemän uskottavuusperusteella tehtyä kielteisistä päätöistä. Henkilöille oli varattu tilaisuus tulla kuulluksi, mutta se ei ollut tuonut selvyttä asiaan. Perusteluissa tuotiin aiempaan verrattuna suuremmin esille, että kielteinen päätös perustui sille, että esitettyjä seikkoja ei pidetty luotettavina.

---

⁸ Maahanmuuttoviraston kansainvälistä suojelua ja oleskelulupaa koskevasta harkinnasta kts. Kainulainen H. & Valovirta A. 2021. [Ihmiskaupan uhrien oleskelulupakäytäntö](#). Yhdenvertaisuusvaltuutettu 2021.

Epäuskottavuuteen perustuvan lopputuloksen tuominen julki parantaa päätösten läpinäkyvyyttä ja oikeusturvaa, sillä mahdollisessa valitusprosessissa voi vastata päätöksissä ilmeneviin ristiriitaisuuksiin. Tilastointi mahdollistaa jatkossa luotettavuusarvioinnin perusteella tehtyjen päätösten määrän ja sisällön seurannan.

Suurin osa tapauksista, joissa henkilön ei katsottu joutuneen ihmiskaupan uhriksi, koski ihmiskaupan lähi-ilmiöiden ja ihmiskaupan välistä rajanvetoa. Aineistossa oli rajallisesti samankaltaisia tapauksia koskeneita päätöksiä, mutta keskeisimpien muotojen kohdalla pystyi havaitsemaan laadullisia eroavaisuuksia ajanjaksojen välillä. Aineiston päätösten pohjalta vaikutti, että ihmiskaupan määritelmä oli laajempi alaikäisiin kohdistuneen pakkotyön sekä pakkoavioliiton osalta vuoden 2024 tarkastelujaksolla kuin vuonna 2022.

Alaikäisen työskentelyä saatettiin vuonna 2022 katsoa vapaaehtoisuuteen perustuvaksi ja mahdollisesti lapsityövoimaksi, mikä ei täyttänyt ihmiskaupan määritelmää. Vuonna 2024 alaikäisen työskentely katsottiin valtaosin ihmiskaupaksi pakkotyönä. Muutos turvaa paremmin lapsen etua.

Pakkoavioliiton arvioinnissa oli myös havaittavissa muutoksia aineistossa, vaikka näitä päätöksiä oli vuoden 2022 aineistossa huomattavasti vähemmän kuin vuoden 2024 tarkastelujaksolla.⁹ Aineistossa oli molemmilla ajanjaksoilla tapauksia, joissa auttamisjärjestelmä perusteli, miksi se ei katsonut pakkoavioliiton määritelmän täyttyvän. Perusteina oli esimerkiksi se, että avioliittoon ei ole pakotettu, eroaminen liitosta olisi ollut mahdollista tai ettei tilanteeseen liittynyt yhteisöllistä väkivaltaa. Vuonna 2024 valtaosa tapauksista katsottiin esityksen mukaisesti pakkoavioliitoiksi. Päätösten perustelujen pohjalta vaikutti, että pakkoavioliiton määritelmä oli laajempi vuonna 2024. Arvioinnissa on kuitenkin huomioitava otoksen rajallisuus.

Aineiston päätöksissä oli muutamia vakavaa lähisuhdeväkivaltaa koskeneita tapauksia, joita ei katsottu ihmiskaupaksi, sillä ne eivät täyttäneet pakkoavioliiton määritelmää. Aineistoon ei kuulunut myönteisiä päätöksiä, joten syvempää tarkastelua ihmiskaupaksi katsotusta hyväksikäytöstä lähisuhteessa ei voinut tehdä. Aineistossa yksittäisten lähisuhdeväkivaltaa koskevien päätösten osalta vaikutti ongelmalliselta, että ellei pakkoavioliiton määritelmä täyttynyt, asiaa ei arvioitu ihmisarvoa loukkaavien olosuhteiden näkökulmasta. Myös muunlainen hyväksikäyttö lähi- tai parisuhteessa kuin pakkoavioliitto voi täyttää ihmiskaupan tunnusmerkistön ihmisarvoa loukkaavina olosuhteina.

Kontrollointia ja eri hyväksikäytön muotoja sisältävän lähisuhdeväkivallan sekä ihmiskaupan välinen rajanveto on haastavaa. Aiheesta tarvitaan tutkimusta sekä aikuisten että lasten osalta.

Vuoden 2022 otoksessa oli kuusi kielteistä päätöstä henkilöille, joilla ei ollut Suomessa oleskelu oikeutta. Heidän kohdallaan keskeisin peruste kielteiselle päätökselle oli, ettei heidän katsottu

---

⁹ Vuoden 2022 aineistossa vain kahdessa esityksessä oli päätöksen mukaan tuotu esiin nimenomaisesti pakkoavioliitto. Useammassa päätöksessä arvioitiin kuitenkin pakkoavioliiton määritelmän täyttymistä, sillä lähisuhdeväkivaltaa koskevia tapauksia arvioitiin tästä näkökulmasta. Tämä mahdollisti pakkoavioliittoja koskevien havaintojen tekemisen.

olosuhteiden perusteella joutuneen ihmiskaupan uhriksi. Kyse oli voinut olla esimerkiksi muunkaltaisesta hyväksikäytöstä.

3.2. Auttamistoimien tarpeen arviointi

Auttamistoimien tarve on toinen vastaanottolain mukainen edellytys ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmään ottamiseksi. Kun henkilön katsottiin voineen joutua ihmiskaupan uhriksi, auttamistoi-
miin liittyvää kielteistä päätöstä perusteltiin päätösaineistossa yleisesti seuraavasti:

- ihmiskaupan uhri sai tai hänellä oli oikeus tarvitsemiinsa palveluihin vastaanottokeskuksesta tai hyvinvointialueelta,
- häneen ei kohdistunut turvallisuusuhkaa,
- henkilö ja häntä auttavat tahot eivät kokeneet, että hän tarvitsisi muita palveluita, ohjausta tai neuvontaa tai tukea rikosprosessiin, joten
- hänellä ei ollut avuntarvetta, johon auttamisjärjestelmä voisi vastata.

Auttamistoimien tarvetta arvioidaan suhteessa päätöshetken tilanteeseen. Päätöksissä tuotiin esiin, että auttamisjärjestelmä oli tiedustellut avun tarvetta henkilöltä itseltään tai esimerkiksi alaikäisen asioista vastaavalta taholta, eikä asiaa selvitettäessä tullut ilmi tarvetta palveluille, joihin auttamisjärjestelmä voisi vastata. Päätöksissä saatettiin todeta, että henkilöllä on oikeus sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin hyvinvointialueella, mutta niissä ei käynyt ilmi, miten henkilön palvelutarpeisiin käytännössä vastattiin. Auttamisjärjestelmä tekee yhteistyötä hyvinvointialueiden kanssa, mutta sillä ei ole sisällöllistä päätösvaltaa palveluihin hyvinvointialueen ollessa palveluiden järjestämisvastuussa. Auttamistoimien tarpeen puuttuessa henkilölle tehtiin kielteinen päätös. Yksittäisissä päätöksissä saattoi myös käydä ilmi, ettei henkilö halunnut käsitellä ihmiskauppaan liittyviä asioita esimerkiksi oleskelutilanteen vakiinnuttua. Aineistossa oli muutamia päätöksiä, joissa henkilön oli katsottu joutuneen ihmiskaupan uhriksi, mutta tapahtuneesta oli niin pitkä aika, ettei sillä ollut enää yhteyttä avuntarpeeseen. Tapahtuneesta saattoi olla hyvin monta vuotta, ja avuntarpeet liittyivät muuhun kuin ihmiskauppaan.

Vuonna 2024 tehtiin 22 kielteistä päätöstä ratkaisuhetkellä 18-vuotiaille tai alaikäisille sen vuoksi, ettei heillä ollut auttamistoimien tarvetta. Heistä moni oli tullut Suomeen yksin turvapaikanhakijana. Lapset olivat palveluiden piirissä, joko vastaanottokeskuksessa tai hyvinvointialueella. Alaikäisenä ihmiskaupan uhriksi joutuneiden osalta saattoi tulla esiin tuentatarve esityshetkellä, mutta asiaa selvitettäessä tilanne oli voinut muuttua. Täysi-ikäiseksi tullut henkilö saattoi katsoa, ettei hänellä ollut tarvetta auttamisjärjestelmälle tai kuultavat tahot katsoivat, että kaikkiin alaikäisen palvelutarpeisiin vastattiin jo. Alaikäisten kohdalla tuotiin esiin tapauksia, joissa auttamistoimien tarvetta selvitettäessä lapsen sosiaalityöntekijä tai edustaja eivät nähneet lisäarvoa auttamisjärjestelmän asiakkuudella. Päätöksissä todettiin, että lapsen edun ei katsottu vaarantuvan tilanteissa, joissa lapsen oli arvioitu joutuneen ihmiskaupan uhriksi, mutta häntä ei otettu auttamisjärjestelmään. Yksittäisissä

päätöksissä oli todettu, että henkilö voisi hakeutua uudelleen auttamisjärjestelmään, jos avuntarve ilmenee myöhemmin.

Lapsena ihmiskaupan uhriksi joutuneet voidaan katsoa lähtökohtaisesti haavoittuvassa asemassa oleviksi, joten heidän osaltaan on tärkeä seurata päätöskäytäntöä. Tarvitaan myös lisää tietoa, miten ihmiskaupan uhriksi joutuneiden lasten ja nuorten aikuisten palvelutarpeisiin vastataan niissä palveluissa, joiden piirissä he ovat. Tietoa havaituista ihmiskaupan uhreista, jotka eivät ole auttamisjärjestelmässä, on kuitenkin vaikea saada kattavasti hyvinvointialueilta.

3.3. Muita huomioita

Hyvinvointialueet ja kunnat voivat hakea korvauksia ihmiskaupan uhrille annetuista palveluista ja tukitoimista aiheutuvista kustannuksista kotoutumisesta annetun lain 68 § nojalla.¹⁰ Tämä edellyttää ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän asiakkuutta. Aineistossa oli yhteensä alle 10 kielteistä päätöstä kuntien ja hyvinvointialueiden tekemiin esityksiin. Auttamisjärjestelmä on tuonut esiin yhdenvertaisuusvaltuutetulle, että myönteinen päätös tehtäisiin, jos kunta tai hyvinvointialue esittäisi perusteeksi korvausten saamisen. Tällaisessa tilanteessa auttamistoimien tarve täytyisi.

Vuoden 2023 alusta ihmiskaupan uhri on tunnistettu virallisesti auttamisjärjestelmään ottamista koskevalla myönteisellä päätöksellä. Muutoin lainsäädännössä ei ole säädetty uhrin tunnistamisesta. Tunnistaminen ei itsessään ole auttamistoimi eikä henkilöä oteta pelkästään tunnistamista varten auttamisjärjestelmään.

Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän päätöksentekoa koskevassa ohjeistuksessa käydään konkreettisesti läpi edellytyksiä ottaa henkilö auttamisjärjestelmään vastaanottolain mukaisesti. Auttamisjärjestelmän sivuilla, esityslomakkeessa tai esittämistä koskevissa ohjeissa ei tuoda yhtä selkeästi esiin, että kaikkia esitettyjä ei oteta ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmään.¹¹ Auttamisjärjestelmään neuvotaan ohjaamaan matalalla kynnyksellä, mikä on tarpeellista. Samalla esitystä tekeville voi olla vaikea arvioida, mitä lisätukea tai auttamistoimia henkilö voi auttamisjärjestelmästä saada. Kielteinen päätös voi olla yllättävä, etenkin jos henkilö katsotaan ihmiskaupan uhriksi. Auttamisjärjestelmän päätökset ovat suomeksi ja niihin sisältyy omakielinen tiivistelmä päätöksen yleisistä perusteluista. Yksilöllisemmät perustelut lopputuloksesta omalla kielellä voisivat lisätä päätöksen ymmärrettävyyttä sinne hakeutuneelle henkilölle.

---

¹⁰ KEHA-keskus, 2025, [Ohje kotoutumisen edistämisestä annetun lain \(681/2023\) mukaisten kustannusten korvaamisesta kunnille ja hyvinvointialueille](#), Dnro KEHA/13367/2025; L 681/2023, Laki kotoutumisen edistämisestä. Muistiota laadittaessa kotoutumislakiin tehtävien muutosten käsittely on kesken. Asiaa koskevassa hallituksen esityksessä HE 74/2026 vp on esitetty korvausjärjestelmän kumoamista. Yhdenvertaisuusvaltuutettu on lausunut asiasta sekä valmisteluvaiheessa (YVV/2665/2025) että eduskunnalle (YVV/948/2026).

¹¹ Tietoa auttamisjärjestelmän [verkkosivuilta](#); ohjaamisesta myös [NRM-käsikirjassa](#).

4. Lopuksi

Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän erikoistunut osaaminen on vuosien varrella osoittautunut erittäin tarpeelliseksi sekä uhreille että ihmiskaupan vastaiselle työlle laajemmin. Auttamisjärjestelmä tarjoaa erikoistunutta apua ja tukea ihmiskaupan uhreille, kouluttaa sekä tuottaa tietoa ihmiskauppailmiöstä.

Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän asiakasmäärät ovat kasvaneet merkittävästi 2020-luvulla ja myös sen lakisääteiset tehtävät ovat lisääntyneet. Auttamisjärjestelmän alkuvuoden 2024 puoli-vuotiskatsauksessa ilmeni poikkeuksellisen suuri määrä kielteisiä päätöksiä. Keskusteluissa yhdenvertaisuusvaltuutetun kanssa auttamisjärjestelmä on tuonut esiin keskeisenä syynä kielteisten päätösten määrän kasvulle keväällä 2024 käsittelyaikojen pidentymisen. Tämä saa myös tukea aineistosta. Vuoden 2024 otoksessa oli selkeästi enemmän edellisenä vuonna esitetyille henkilöille tehtyjä kielteisiä päätöksiä, eli lähes kolmasosa. Vuoden 2022 otoksessa vain kolme päätöstä 39:stä oli edelliseltä vuodelta.

Aineiston avulla ei ollut havaittavissa muita selkeitä syitä kielteisten päätösten määrän kasvulle. Aineistossa kasvoi niiden päätösten osuus, jossa henkilön katsottiin joutuneen ihmiskaupan uhriksi, mutta hänellä ei ollut auttamistoimien tarvetta. Aineiston pohjalta ei ollut mahdollista päätellä, ovatko tältä osalta käytännöt muuttuneet. Vastaanottolain vuonna 2023 voimaan tulleet lakimuutokset eivät näkyneet aineistossa. Auttamisjärjestelmän kanssa käydyn keskustelun perusteella etenkin muutos eriyttää auttaminen rikosprosessista kuitenkin koetaan erittäin tarpeellisenä.

Haavoittuvassa asemassa olevien uhrien kanssa työskentelevät korostavat ennakoitavuuden merkitystä uhriille. Maahanmuuttovirasto tai turvapaikka-asiassa avustava lakimies voi tehdä esityksen mahdollisen uhrin suostumuksella itsenäisesti turvapaikkaprosessissa saatujen tietojen pohjalta. Jos esityksen tekee järjestö, mahdollisen ihmiskaupan uhrin on kerrottava esitykseen vaikuttavat asiat ja esitys on käytävä hänen kanssaan läpi. Tämä voi olla työlästä ja edellyttää useampaa tapaamista tulkkauksen avulla. Vaikka tapahtumia ei käsiteltäisi tarkkaan, niihin joutuu esitystä tehdessä palaamaan. Kielteinen päätös voi olla ihmiskaupan uhrielle henkisesti kuormittavaa.

Keskustelua perusteista ottaa henkilö ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmään tai missä tapauksissa auttamisjärjestelmään esittäminen ei olisi tarpeellista, tulee edelleen käydä ihmiskaupan uhreja auttavien tahojen ja auttamisjärjestelmän kesken. Selkeä viestintä tukee sekä uhreja että esittäviä tahoja. Samalla on erittäin tärkeää, ettei kynnystä ohjata tai ottaa henkilö auttamisjärjestelmään nosteta.

Yhdenvertaisuusvaltuutetun suositukset

1. Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä seuraa käytäntöjään sekä jatkokehittää toimintansa asiakaslähteisyyttä ja yhteistyötä eri toimijoiden kanssa

Yhdenvertaisuusvaltuutettu suosittelee, että ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä

- seuraa vuosittain käsittelyaikoja ja kielteisten päätösten perusteita sekä kiinnittää huomiota etenkin lapsena ihmiskaupan uhriksi joutuneille tehtyihin päätöksiin.
- jatkokehittää viestintää ja ohjeistusta auttamisjärjestelmään ohjaamisesta ja sinne ottamisen perusteista.
- käy säännöllisesti keskustelua keskeisten ihmiskaupan uhreja auttavien tahojen kanssa auttamisjärjestelmään ottamisen perusteista sekä auttamistoimista.
- arvioi mahdollisuutta lisätä hakijan äidinkielellä annettaviin päätösperusteluihin yksilöllisempiä syitä siitä, miksi kielteinen päätös on tehty.

2. Ihmiskaupan uhrien auttamisesta lisätään tietoa ja tutkimusta

Yhdenvertaisuusvaltuutettu suosittelee, että

- selvityksille varataan erillirahoitusta esimerkiksi ihmiskaupan vastaisessa toimintaohjelmassa.
- tutkimusta tehdään esimerkiksi seuraavista aiheista
  - hyvinvointialueilla olevien ihmiskaupan uhrien palvelut.
  - ihmiskaupan uhriksi alaikäisenä joutuneiden lasten palvelut ja tukitoimet.
  - auttamisjärjestelmän ja hyvinvointialueiden yhteistyö uhrien auttamisessa.
  - pakkoavioliiton, lähisuhdeväkivallan ja ihmiskaupan suhde.

Lähteet

AOKA 2021, [Poliisin ja syyttäjien menettely sekä ihmiskaupan tutkinta](#). Apulaisoikeuskanslerin päätös 28.12.2021. OKV/1233/70/2021, OKV/1956/90/2021.

HE 122/2011 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle ihmiskaupan vastaisesta toiminnasta tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen hyväksymisestä ja laeiksi yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta sekä liiketoimintakiellosta annetun lain 3 §:n muuttamisesta.

HE 155/2014 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle naiseen kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen hyväksymisestä sekä laeiksi yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta, rikoslain 1 luvun 11 §:n muuttamisesta ja ulkomaalaislain 54 §:n muuttamisesta.

HE 220/2022 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain muuttamisesta sekä siihen liittyviksi laeiksi.

HE 65/2024 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rikoslain 25 luvun 3 §:n muuttamisesta.

Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä, [tilastot ja tilannekatsaukset](#). Etenkin vuosikatsaus 2020, vuosikatsaus 2021, vuosikatsaus 2022, vuosikatsaus 2023, vuosikatsaus 2024, puolivuotiskatsaus 2024 ja vuositilasto 2025. Auttamisjärjestelmän verkkosivut.

Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä, [asiakkaaksi Auttamisjärjestelmään](#). Auttamisjärjestelmän verkkosivut.

Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmältä tätä muistiota varten pyydetty tilastot ja ohjeistukset.

Kainulainen H. & Valovirta A., 2021, [Ihmiskaupan uhrien oleskelulupakäytäntö](#). Yhdenvertaisuusvaltuutettu 2021.

KEHA-keskus, 2025, [Ohje kotoutumisen edistämisestä annetun lain \(681/2023\) mukaisten kustannusten korvaamisesta kunnille ja hyvinvointialueille](#), Dnro KEHA/13367/2025.

Koivukari, K., Korkka-Knuts, H., Mahmood, V. & Melander, S., 2022, [Ihmiskauppa ja sen lähirikokset – Säännösten soveltamiskäytäntö](#). Valtioneuvoston julkaisuja 2022:18.

Koskenoja, M., Ollus, N., Roth, V., Viuhko, M. & Turkia, L., 2018, [Tuntematon tulevaisuus – selvitys ihmiskaupan uhrien auttamista koskevan lainsäädännön toimivuudesta](#). Valtioneuvoston julkaisuja 2018:24.

Nuotio, A., 2025, [Ihmiskaupan uhrien tunnistamis- ja ohjausmekanismi \(NRM\): Käsikirja uhrien tunnistamiseen ja auttamiseen](#), Oikeusministeriön julkaisuja, Selvityksiä ja ohjeita 2025:5.

Oikeusministeriö, 2021, [Arviomuistio avioliittoon pakottamisen rangaistavuudesta](#). Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2021:29.

Pihlaja, S. & Piipponen, J., 2023, [Selvitys Rikosuhripäivystyksen asiakkuudessa olevien seksuaaliväkivaltaa kokeneiden ihmiskaupan uhrien tapauksista ja tilanteista](#). Oikeusministeriön julkaisuja 2023:23.

Valovirta, A. & Kainulainen, H., 2024, [Lapsi ihmiskaupan kohteena](#). Helsinki 2024.